

NAJECHAĆ (96) *vb pf*

najechać (63), **najachać** (32), najechać *a.* najachać (1); najechać *GroicPorz, UstPraw* (2), *BielKron* (10), *Mącz* (7), *RejPos, BielSpr* (2), *KochSz, Calep, SkarKazSej*; najachać *LibLeg, Leop, LeovPrzep, BudNT, SkarŻyw, PaprUp*; najechać : najachać *ZapWar* (19:20), *StryjKron* (3:4), *GórnRozm* (9:1), *SarnStat* (6:1).

Wszystkie samogłoski jasne (w tym w drugim a 1 r. błędne znakowanie).

inf najechać (16). \diamond *fut* 3 *sg* najedzie (10). \diamond 3 *pl* najadą (1). \diamond *praet* 1 *sg* *m* -m najechał (19), ja najechał (1) *ZapWar*. \diamond 3 *sg* *m* najechął (23). \diamond 3 *pl* *m* *pers* najechali (8). \diamond *plusq* 1 *sg* *m* był najechał (2). \diamond *con* 3 *sg* *m* by najechął (2). *f* by najechała (1). \diamond 3 *pl* *m* *pers* by najechali (1). \diamond *impers con* by najechano (2). \diamond *part praet act* najechawszy (10).

Sł stp notuje, Cn brak, Linde XVI(XVIII) w.

1. *Dokonać napadu, wtargnąć zbrojnie do obcego państwa, kraju, czyjejs posiadłości, domu itp.; napaść; invadere Mącz, JanStat; eripere pacem, impetum a. incursionem facere, petere Mącz; adoriri Calep* (95) : yako ya tho wyem ysz Slachethny mykolay wysznyewsky Sprzelaye nyenayachał. *ZapWar* 1532 nr 2415, 1532 nr 2416, 1550 nr 2674; *GórnRozm* H3v; *Calep* 27a; Ktoby cztery Niedziele przed Aktem Kommissárskim, ábo po akcie náiechał, takiego zuchwáltwo ono zá *Crimen laefae Maieftatis* poczytano. *SarnStat* 845; by [...] náiechawšy názábijał ile chciał: Nie poimay go áz fię z nim práwo przetoczy/ po kilkunaście/ y 30. ábo 40. lat. tylo n Seymie *SkarKazSej* 701b.

najechać kogo, co (36): *ZapWar* 1521 nr 2264, 1537 nr 2495, 1539 nr 2595, [1544] nr 2586, 1549 nr 2650, 1558 nr 2686; *Leop* 2.Mach 12/13; *Stároftowie* mają [!] *ładzić* [...] O gwałt domowy kto kogo náiedzie. *UstPraw* A2v; á gdzie by iedná rotá [o *Cyganach*] drugá náiechála/ czynią o to sobą y porażią fie okrutnie *BielKron* 262, 83v, 167v, 226v, 269v, 274; *Incursionem facere, Náyechać kogo. Mącz* 74c, 244c, 472d; *LeovPrzep* Bv; *BielSpr* 66; przywiodła do te⁸⁰ Krolá młodego/ iŕz kłafztor iego w Gláfzkoniey náíachác/ y wšytko wybrać/ y Mnichy rozpędzić/ y łamego z ziemie wywołać kazał. *SkarŻyw* 509; Z krzykiem z hukiem ogromnym z Węgry fię potkáli/ A Połowcy Polŕki rog práwy náiecháli. *StryjKron* 255, 195, 385, 572; A co nayŕzkodliwŕza v was. Náiedzie Szlachćicá [!] zuchwalecz/ wybierze/ wyłupi/ wšyŕtek dom/ pieniądze/ freberko / owá co bylo wšyŕtko weźmie/ tylko tego poŕtrzeże/ żeby domu nie okrwáwił. *GórnRozm* D, G4v; *PaprUp* 13; Kto włápi/ náiedzie/ opánuie dobrá kościelnę/ Klátwam ma byđz poddan. *SarnStat* 897 marg, 43. *Cf najechać kogo na co; kogo dokąd; kogo, co przez kogo; »najechać dom«.*

najechać kogo na co (1): *ZapWar* 1522 nr 2276 *cf* »najechać i ranić«.

najechać kogo dokąd (4): *ZapWar* 1550 nr 2674; Konŕtancyus ná ŕwym niechciał przeŕtác/ náiechał brata Konŕtánfa do Włoch *BielKron* 156v, 227, 369.

najechać na co (35), *na kogo* (1): *LibLeg* 11/89v; pan Marczin Dworzenski i Sprzyaczioli swemi nayechal na dwor pana Mikolaya Rynyewskiego. *ZapWar* 1558 nr 2686, 1502 nr 1906, nr 1908 [2 r.], 1507 nr 2015, 1513 nr 2125, 1530 nr 2423 (10); *Petere aliquem, absolute, Nátrzeć/ náyechać na kogo. Mącz* 295b; *RejPos* 241; *FEŕtus* przeto náíachawšy ná vrząd po trzech dnioch wŕtąpił do Ieruzalemá z Cezáryey. *BudNT Act* 25/1; Tegoż roku w wielki poŕt/ trzey Brácia máiąc s sobą ŕześć ŕet Reyterow/ náiecháli ná Folwárk Dawidá Stárofty Gartenŕkiego *StryjKron* 320. *Cf »najechać na dom«.*

najechać na co przez kogo (1): yakom ya nyenayachal na dom slachethney zophyey czorky Slachethnego mykolaya [...] przesz szyna swego przesz slachethnego Stanysława szamoczwarthego anym yey zadał pyaczy ran crwawych a nym wczal szesczy carbow na podwoyach szyennych *ZapWar 1527 nr 2394*.

najechać kogo, co przez kogo (2): stanysław (Ch) kurboz szregul nyenayechal. [...] przesz szwego nayem[nyka rob]othlywego pawia *ZapWar 1510 nr 2079, 1510 nr 2078*.

najechać na co dokąd (3): yakom ya nyenayachal gwalthownye na ymyenye dziedzyczne do byaley laky na dwor y na dom Slachethney margorzathy *ZapWar 1532 nr 2415, 1508 nr 2049, 1532 nr 2416*.

najechać dokąd (10): *ZapWar 1531 nr 2434, 2470*; Tegoż roku Lántgraf náiechał do Polłki/ Lubus zamek y miálteczko wziął. *BielKron 359v; StryjKron 308, 355; SarnStat 505*. Cf *najechać kogo dokąd*.

najechać skąd (1): Iakom ya nyenayechal szdomu szwego oltharzewa nakonyach ynavoszech nadzerszawą yego do vnyestowa phalky *ZapWar 1508 nr 2049*.

W połączeniach szeregowych (12): *ZapWar 1527 nr 2394, 1550 nr 2674; UstPraw Bv; Litwy łto y czterdzieści [...] do Strasburgu miáltá náiecháli/ lud wzyftek/ y iednego Xiędzá/ zábili/ niewiáfty y dziatki powiázáli StryjKron 308, 320*: tu dáleko ieden od drugiego miefzkácie/ łatwie náiechać ná dom/ łatwie łpalić/ łatwie zgwałćić/ łatwie ná Niż viechác *GórnRozm B4v, B3v, B4, C3v, G4v; SarnStat 897, 897 marg, 1169*.

W charakterystycznych połączeniach: najechać brata, cesarza, dobra, imienie (5), klasztor, krolestwo, książąt (2), księstwo, miasto, panow, picownikow, szlachcica, wdowę, ziemię; najechać na dwor (2), na dzierzawę (2), na folwark, na gospody, na grunt, na imienie (6), na urząd; najechać z bracią, z przyjaciółmi (przyjacioly) (6), z sobie rownemi (2); najechać na koniach, na woziech; najechać do Litwy, do miasta, do Polski, do wsi; najechać na drogach (2); najechać we wsi; najechać o północy; najechać samowtor, samotrzeć, samoczwart (3), samopięt (2).

Zwroty: »najechać na dom, do domu, w domu, dom« (21:3:1:3): Marczin Dworzinski Sprzyacziolmy swemy nassethl a przyaczielie nayechalj do domv Rynyewskiego *ZapWar 1558 nr 2686, 1510 nr 2078, 1523 nr 2155, 1521 nr 2270, 2271, 1527 nr 2394 [2 r.], 1531 nr 2539 (19); UstPraw Bv*; kto náiachawfzy ná dom zábije/ ma fryfztu do Seymu/ to ieft do dwu lat *GórnRozm A4v, B3v, B4, B4v, Cv, C3v, Iv; SarnStat 1169*.

»gwałtem, gwałtownie najechać« = *violenter invadere Mącz [szyk zmienny] (5:3)*: *ZapWar 1532 nr 2415, 2416, 1542 nr 2559; UstPraw Bv; Mącz 498b*; IEłli Krześciánin Cméntarz álbo groby Zydowłkié iákokolwiek rozłypie/ álbo gwałtem náiedzie [*dissipaverit aut invaserit*]: chcemy/ áby [...] był ciężko karan *SarnStat 254*; Kto gwałtownie w cudzy dom náiedzie, y ráni kogo, álbo będzie ranión. *SarnStat 505, 1169*.

»mocą najechać« (1): gdyby który fzláchćic [...] śmiałby gwałtem y mocą dom czyy náiechác álbo naić [...] tákowy ma vtráćić dobrá które trzyma *SarnStat 1169*.

»ręką zbrojną najechać« [*szyk zmienny*] (2): Stanisław obriczki zebrawssy sobye pyacz dziesyand Towarzyshow [...] dom moy wchádzinye gwałtem y raką sbroyną nayachal *ZapWar 1542 nr 2559, 1531 nr 2469*.

Szeregi: »najść a (albo) najechać« [szyk 3:1] (4): Stanisław włodarz zeznał ys pan Marczin Dworzinsky s pany nasedl a przyaczieli nayechari na dom pana Mikolaia Rinyewskiego *ZapWar 1558 nr 2686, 1558 nr 2686 [2 r.]; SarnStat 1169.*

»najachać abo nasłać« (1): Thenze naiachawłzi abo nałlawłzi bialla Głowe [...] w Noci dom iei wibrac kazał wiplundrowac *PaprUp 13.*

»natrzeć, (i) najechać« (2): Sumere impetum. Zápuścić fie/ wftąpić ná zád áby tim mocniey zás nátrzyć y náyechác mógl. *Mqcz 295d, 295b.*

»najachać i oblec« (1): [Judas] Náiáchal [adgressus est] tez zás y obiegl iedno miáftho/ [...] ktore zwano Kálpin. *Leop 2.Mach 12/13.*

»najechać i ranić« (2): ya yeszlym ranyl szlyachathnego Andrzeya [...] thom vczynyl zayego poczathkyem gdy mya nayechar nagospody y gdy mya ranyl *ZapWar 1522 nr 2276; SarnStat 505.* [Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r. w tym: uranić 1 r., zranić 1 r.].

»nie ruszyć ani najechać« (1): Było w tym kościele [Apolona] wielkie bogáctwo/ kthorego żadny nie śmiał rufzyć áni náiechác/ bo ná thym czárći fwoię ftraż mieli. *BielKron 274.*

»najechać, wtargnąć« (1): Eripere pacem alicui, Náyechác kogo/ wtargnąć w ziemię. *Mqcz 285b.*

»(nie) najechać a (i, ani) wziąć (brać)« (7): yschem ya nyenayachal nahymyeny na czaykj a nym wziął pytrovy (Crupye) czeladnyka vrzadzonego nayego roboczcie thak my bog pomosch hy yego manka. *ZapWar 1530 nr 2423; yako ya sbraczią swoyą nyenayachal na hymyenye prace Ianove hy nyebralem mv Chrosthv sosnowego ZapWar 1535 nr 2446, 1502 nr 2049, 1513 nr 2125, 1532 nr 2416; TEodozyus [...] gdy obaczył iż go Leo Armenłki chciał náiechác á páństwo mu wzyąc/ fpuścił mu ie dobrowolnie/ a fam do kłafztorá wftąpił. BielKron 167v, 359v.* [Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.].

»najechać i zabić« (2): Náiedzie kto kogo ná dom wnet po Seymie/ y zábije; náprzod to wygrał/ iż ma fryłztu/ [...] dwie lećie/ to ieft do Seymu *GórnRozm Cv, Iv.* [Ponadto w połączeniach szeregowych 6 r. w tym: ubić 1 r.].

»nie najechać ani (i nie) (z)bić« (5): Iakom ya nyenayachal nadrodze dobrovolhey sliachathnego sthanyslava sluzewieczkiego a nym go sbil *ZapWar 1537 nr 2495, 1502 nr 1906, 1908 [2 r.], 1539 nr 2595.*

»najachać albo zgwałcić« (1): [gdyby je ktokolwiek] bądź ná drógách/ bądź we wsiách y miálteczkach: którymkolwiek fpofobem śmiałby náiáchác/ álbo zgwałcić [invadere et violare *JanStat 588*]: niech będzie ofádzón *SarnStat 43.* [Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.].

W przen: *W antropomorfizowanym opisie gry w szachy [na kogo] (1) :*

Zwrot: »najechać krzywym skokiem« (1): Y kazał Kłiędzu/ drogą Rycerzową/ Náiechác krzywym fkokiem ná Krolową. *KochSz B2.*

Przen: *Wystąpić gwałtownie przeciwko komu [kogo] (1) :* gdy iedná ftroná álbo iey Prokurator náiedzie drugą ftronę przy fładzie/ fłowy nieutćiwymi / fwarliwymi/ nieślawę niofácemi *GroicPorz c3v.*

2. Jadąc wpaść [na co] (1) : tężey ftrzáła vderzy gdy ná nię ktho náiedzie/ niż gdy ią po fobie pufzczą. *BielSpr 43.*

3. [*Skierować się [na co]*: wszakże o to prosieli, aby J.K.M. z Salsburgu zaś na tenże gościniec ku Moguncyjej najachał, jako pasport obmawia, bo oni innemi drogami prowadzić nie mogą *DiarPos* 271.]

Synonimy: 1. *najść, napaść*.

Formacje współrdzenne cf JECHAĆ.

Cf NAJECHANIE, NAJECHANY

KCh